

Statistika napuštene djece u nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru prema maticama krštenih (1886.–1892.)

Iva Mišur*, Ivo Mišur**

Sažetak

U radu je analizirana statistika triju dalmatinskih nahodišta u Splitu, Šibeniku i Zadru tijekom razdoblja od 1886. do 1892. godine. Na temelju upisa u matičnim knjigama krštenih prikazana je godišnja i mjesečna distribucija zaprimljene djece za svako nahodište zasebno, kao i kumulativni podatci. Zaprimljeni šticeci su, osim po gradu u kojem je bilo njihovo nahodište, definirani po stupnju institucionaliziranosti identiteta i spolu. Provedena je analiza dvostruke evidencije splitskoga nahodišta te je na temelju toga utvrđena kvantitativna vjerodostojnost nahodskih matica krštenih.

Ključne riječi: napuštena djeca; nahodište; nahodi; Split; Šibenik; Zadar

Uvod

Neželjena i napuštena djeca od Srednjega vijeka smještanja su u specijalizirane ustanove za njihovo zbrinjavanje, tzv. nahodišta. Prva institucija ovog tipa otvorena je u Milanu 785. godine (Škarica, 1928, 663). Mletačkim utjecajem takav je oblik zaštite napuštene djece proširen u Dalmaciju. Prva specijalizirana ustanova za skrb nahoda počela je s radom 1432. godine u Dubrovniku (Škarica, 1928, 663). Nahodišta su poslije radila u Zadru, Splitu, Kotoru i Šibeniku te jedno kraće vrijeme i na Hvaru.

U počecima su nahodske upraviteljice tražile i skupljale ostavljenu djecu po ulicama. Poslije su djeca zaprimana putem obrtaljke, drvene naprave koja bi zvoncem signalizirala osoblju nahodišta da je dijete položeno, a ono bi se obrtanjem obrtaljke našlo unutar zavoda na sigurnom. Na taj je način zasigurno snižena smrtnost napuštene djece prije zaprimanja u nahodište, koja su na ulicama

* Iva Mišur, mag. praesc. educ. Adresa: Ladišina 15, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: 0000-0002-0822-9171. E-adresa: iva.misur@gmail.com

** Ivo Mišur, mag.ing.mech. Adresa: Ladišina 15, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6044-8208>. E-adresa: ivo.misur@gmail.com

bila izložena raznim opasnostima. Međutim, to ih nije spašavalo od loših uvjeta u samom nahodištu. Sve do početka 19. stoljeća smrtnost zaprimljene djece u nahodištima bila je gotovo stopostotna, a veoma mali broj njih upućivan je na vanjsku othranu. Vincenzo Dandolo (1758.–1819.), civilni upravitelj Dalmacije za vrijeme francuske uprave, založio se je za poboljšanje zdravstvenih uvjeta u cijeloj pokrajini. Izdvojena su veća financijska sredstva za poboljšanje rada nahodišta, što je rezultiralo naglim padom smrtnosti. Dolaskom Druge austrijske uprave uvjeti su se pogoršali. Tek je 1827. godine proglašen Pravilnik o bolnicama u Dalmaciji, kojim je reguliran rad svih zdravstvenih ustanova, uključujući i nahodišta. Taj je pravilnik ostao na snazi sve do 20. stoljeća (Škarica, 1928, 665). U njemu je između ostaloga propisano da se nahodišta brinu o djeci do njihove dvanaeste godine (Jelić, 1963, 250). Valja naglasiti da je boravak u nahodištu bio privremen i kratkotrajan. Djeca su slana na othranu, ponajviše u sela Dalmatinske zagore te na zadarske i šibenske otoke. Hraniteljice su za svoj rad primale novčanu naknadu, a njihov je rad bio strogo kontroliran (Jelić, 1963, 243). Zabilježeni su brojni pokušaji prijevara (podvale drugoga djeteta nakon smrti nahoda za kojeg je primana naknada). Jedan od načina sprječavanja te nepoželjne pojave bilo je žigosanje djece slovom P na tabanu. Ta nehumana praksa bila je na snazi sve do dvadesetih godina 19. stoljeća (Jelić, 1963, 245). Do 1881. godine ukinuta su sva nahodišta u Austro–Ugarskoj Monarhiji, izuzev onih u Dalmaciji, koja su nastavila raditi skoro do polovice 20. stoljeća (Škarica, 1961, 234).

U većini dosadašnjih istraživanja izostaju obrada podataka i statistička analiza zaprimljene nahodske djece. Prvo istraživačko pitanje ovoga rada ispituje koje je, od predmetna tri dalmatinska nahodišta (Split, Zadar i Šibenik) krajem 19. stoljeća zaprimalo najviše djece. Hipoteza je da je broj zaprimljene djece bio najveći u nahodištu u Zadru, koji je tada bio glavni grad Kraljevine Dalmacije. Drugo je istraživačko pitanje statistička točnost izvora, koja je testirana na primjeru Splita. Hipoteza je da su podatci iz zasebne Knjige nahoda, koja je sačuvana jedino za splitsko nahodište, identični s podacima iz matične knjige krštenih splitske bolnice. Hipoteza je testirana usporedbom podataka iz dvaju spomenutih izvora. Zbog fragmentiranosti sačuvanoga arhivskoga gradiva fokus rada je na razdoblju 1886.–1892. kao jedinim godinama za koje su sačuvane matice svih triju nahodišta. Shodno tomu, jedino je za spomenuto razdoblje moguće načiniti komparativnu analizu statistika splitskoga, zadarskoga i šibenskoga nahodišta.

1. Dosadašnja istraživanja

Početak historiografskih istraživanja fenomena dalmatinskih nahodišta usko je povezan s nastojanjem za njihovim zatvaranjima u prvoj polovici 20. stoljeća. Vjera Škarica (1928) objavila je članak u kojem je opisana kratka povijest nahodišta u Dalmaciji. Dosadašnji istraživači nastojali su utvrditi same početke nahodišta u srednjem vijeku i tadašnje uvjete rada. Roman Jelić (1963) objavio je rad o zadarskom nahodištu. Slavko Perović (2005) odao je priznanje Jelićevu istraživanju. O nahodištima u Dalmaciji pisao je Miloš Škarica (1961). O split-

skim nahodima pisali su Livia Brisky (2009), Rogošić i Luketin Alfirević (2014), Mišur (2021). Mislava Bertoša (2004) obrađuje onomastiku nahodišta u Trstu.

O nahodištu i nahodima u Dubrovniku pisali su Ante Šupuk (1978), Katica Simunović (2008) te Rina Kralj–Brassard u svojim knjigama *Djeca milosrda* (2013.) i *Dubrovačko nahodište i njegovi šticećenici* (2020.), u kojima je sintetizirala svoja dotadašnja istraživanja.

Ivo Mišur (2018) bavi se nahodima iz drukčije perspektive. Za razliku od drugih istraživača koji su istraživali život nahoda od njihova zaprimanja u instituciju pa do slanja na vanjsku othranu, on se bavi nahodima nakon njihova napuštanja nahodišta, tj. u hraniteljskim obiteljima.

2. *Kratka povijest triju dalmatinskih nahodišta*

2.1. *Nahodište u Šibeniku*

Nema puno podataka o šibenskim nahodištima prije 19. stoljeća. Arhivski izvori pokazuju kontinuiranu prisutnost institucija za brigu o napuštenoj djeci u Šibeniku, ali na različitim lokacijama te s prekidima u radu. O radu su brinule razne bratovštine (Devetak, 1983, 17). Najstarije šibensko nahodište bilo je unutar hospicija sv. Marije. Spominje se već 1516. godine (Pasini, 1958, 458). Sklonište za napuštenu djecu, odnosno nahodište, se spominje i 1612. godine za vrijeme biskupa Vicenza Arrigonija (Škarica, 1928, 663). Suvremena institucionalna briga za napuštenu djecu u Šibeniku počela je u proljeće 1808. godine. Tada je nahodište osnovala francuska uprava u Dalmaciji (Škarica, 1928, 663). Već iduće godine ta se je ustanova administrativno priključila šibenskoj bolnici (Pasini, 1958, 459). Nahodski zavod 1883. preselio se je u novoizgrađenu zgradu bolnice. Šibensko nahodište posljednje je u Dalmaciji počelo voditi evidenciju o podrijetlu nahočadi (1928.) (Machiedo, 1933, 55). Odjel šibenske bolnice koji je primao nahočad službeno je 1946. godine preimenovan u Dječji odjel (Pasini, 1958, 463).

2.2. *Nahodište u Splitu*

Prvo splitsko nahodište otvoreno je 1704. godine u blizini nadbiskupske palače. Bila je riječ o dvije kuće koje je nadbiskup Stjepan Cosmi za tu namjenu kupio 1682. godine. Nahodište su odobrile mletačke vlasti. Bratovština sv. Sakramenta upravljala je radom zavoda (Novak, 1978, 243). O lošem stanju u splitskom nahodištu početkom 19. stoljeća zapisano je sljedeće: »U Splitu postoji jedna kuća, nazvana ‘Pietà’ u kojoj se prima napuštena novorođenčad [...] To je smrdljiva jama bez prozora, bez zraka; nema tu ništa osim dvije zipke ili dva kreveta za torturu; tu je jedna žena, a rijetko dvije da pruže za nekoliko časaka isisana prsa četvorici ili petorici malih umirućih kostura, zamotanih u prljave krpe« (Škarica, 1928, 664). Početkom 19. stoljeća nahodište u Splitu preseljeno je u kuću trećoretkinja sv. Martina. Tamo nije dugo ostalo te je 1830. godine premješteno u zgradu Civilne bolnice (Škarica, 1928).

2.3. Nahodište u Zadru

Roman Jelić najraniji spomen zadarskoga nahodišta smješta u 1452. godinu. Prva nahodna zgrada u Zadru bila je kod tvrđave Citadele u blizini gradskih vrata. Drugo nahodište osnovano je 1605. godine i bilo je smješteno kod samostana sv. Frane (Jelić, 1963, 215). Prva pravila zadarskoga nahodišta donio je gradski knez Marin Zorzi 1776. godine. Njime su definirani ustroj nahodišta, novčane naknade i obveze hraniteljice te drugi pravni i praktični poslove u vezi s radom nahodišta. Već su tada djeca predavana na othranu u zadarsku okolicu i otoke. Nahodište nije imalo vlastitu zgradu, nego je plaćan najam (Jelić, 1963, 220). Početkom 19. stoljeća premješteno je u zgradu u vlasništvu javne dobrotvornosti koja je bila nasuprot crkve sv. Stošije. Godine 1823. spojeno je s rodilištem i babičkom školom te je premješteno u današnju ulicu Jurja Dalmatinca (Jelić, 1963, 241). Nahodište u Zadru neprekinuto je radilo tijekom cijeloga 19. stoljeća. Posljednji zadarski nahodi napustili su grad 1944. godine, kada su brodom premješteni u Italiju.

3. Prikaz statistike nahodišta u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

3.1. Nahodski štićenici

Splitsko, šibensko i zadarsko nahodište krajem 19. stoljeća bile su kapacitetom najveće ustanove za zbrinjavanje napuštene djece u Dalmaciji, a shodno tomu i Austro–Ugarskoj Monarhiji. Sva nahodišta vodila su matice krštenih i umrlih, a pretpostavlja se i tzv. knjige nahoda u kojima je vođena evidencija o djeci na vanjskoj othrani. U matici krštenih nahodišta u Državnom arhivu u Splitu upisana su djeca zaprimljena u razdoblju 1882.–1894.¹ Matična knjiga rođenih bolnice u Zadru 1884.–1898. u Državnom je arhivu u Zadru.² Matice rođenih bolnice u Šibeniku pohranjene su u Matičnom uredu u Šibeniku.³

U spomenutim maticama upisivani su podaci o zaprimljenoj djeci: datum rođenja, ako je poznat; datum krštenja; ime i prezime; ime i prezime majke (ako je poznato). Do sada su statistički obrađeni podaci za napuštenu djecu u splitskom zavodu za razdoblje 1877.–1892. U ovom je radu prvi put proveden paralelni prikaz podataka iz više nahodišta. Dubrovačko i kotorsko nahodište izostavljeni su iz analize jer nemaju sačuvane matice godina koje se “preklapaju” s navedena tri nahodišta. Jedino je u šestogodišnjem periodu (1886.–1892.) moguć paralelni prikaz podataka splitskoga, šibenskoga i zadarskoga nahodišta te njihova komparativna analiza jer su jedino za te godine sačuvane matice za sva tri nahodišta. Podatci su obrađeni tako da su pojedinačni upisi iz matica prikazani tablično s obzirom na godišnju i mjesečnu distribuciju zaprimanja te spol za svako nahodište zasebno, kao i zbrojno.

1 HR–DAST–179/697. Zbirka matičnih knjiga. Ostale knjige. Matica krštenih 1882.–1894.

2 HR–DAZD–2134. Zbirka matičnih knjiga. Zadar Bolnica 1884.–1898.

3 HR–MUŠ–M–2497. Zbirka matičnih knjiga. Šibenik Bolnica 1886.–1926.

Podatci pokazuju da je ukupno 1.067 djece zaprimljeno u splitsko, šibensko ili zadarsko nahodište od 1886. do 1892. godine. 151 dijete zaprimljeno je 1886., a iduće godine 155 djeteta. Već 1888. brojka raste na 160 djece. Maksimalni broj djece ostvaren je 1889. godine sa 171 zaprimljenim djetetom. Nahodski brojevi već iduće godine padaju, kada je 153 djeteta ušlo u nahodišta. Godine 1891. zavedena su 163 nahoda. Godišnji minimum zaprimljene djece ostvaren je 1892. godine, kada je 143 djece našlo utočište u tri dalmatinska nahodišta.

Zadar tijekom svih sedam godina brojčano nadmašuje Split, a najmanje djece zaprimano je u Šibeniku. U promatranom je razdoblju u Zadru zaprimljeno ukupno 540 novorođenčadi (50,61%). Splitsko nahodište tada je zaprimilo 344 ili 32,24%, a šibensko 183, što je 17,15% ukupnoga broja djece.

Tablica 1. Godišnja raspodjela zaprimljene djece u nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Table 1. Yearly distribution of children in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

<i>Mjesto</i>	<i>1886.</i>	<i>1887.</i>	<i>1888.</i>	<i>1889.</i>	<i>1890.</i>	<i>1891.</i>	<i>1892.</i>	<i>Ukupno</i>
<i>Zadar</i>	75	71	83	88	64	84	75	540
<i>Split</i>	51	50	55	46	38	58	46	344
<i>Šibenik</i>	25	34	22	37	21	22	22	183
<i>Ukupno</i>	151	155	160	171	123	164	143	1.067

Analizira li se mjesečna distribucija, evidentno je 90 zaprimljenih nahoda u siječnju. U veljači ih je zabilježeno tek dvoje više, a u ožujku je ostvaren maksimalni broj djece od 119. Brojka pada u travnju, kada je institucionalizirano 96 napuštene djece. Smanjenje brojnosti nastavlja se u svibnju i lipnju s po 85 zaprimljenih, te u srpnju (76). U kolovozu je zabilježen rast (88), u rujnu manji pad (83), te ponovno povećanje broja skrbljenih u listopadu (89) i studenom (92). Najmanje je djece predano na skrb u prosincu (72). Pojedinačne statistike svih triju nahodišta prate zbrojnu mjesečnu distribuciju, izuzev svibnja, kada brojnost djece raste u Splitu, koji nadmašuje Zadar, koji je u tom mjesecu zaprimio nešto manje nahoda.

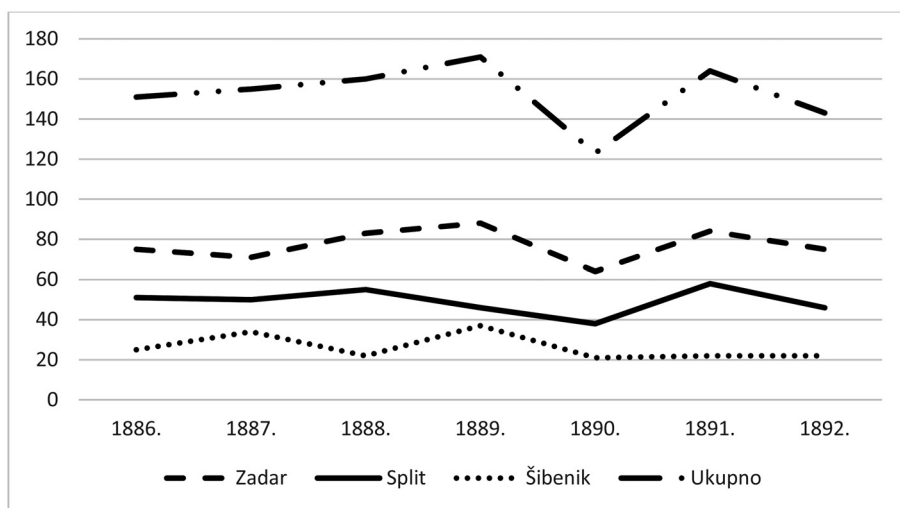
Tablica 2. Mjesečna distribucija zaprimljene djece u nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Table 2. Monthly distribution of children in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

<i>Mjesec</i>	<i>Zadar</i>	<i>Split</i>	<i>Šibenik</i>	<i>Ukupno</i>
<i>Siječanj</i>	39	34	17	90
<i>Veljača</i>	46	28	18	92
<i>Ožujak</i>	68	38	13	119

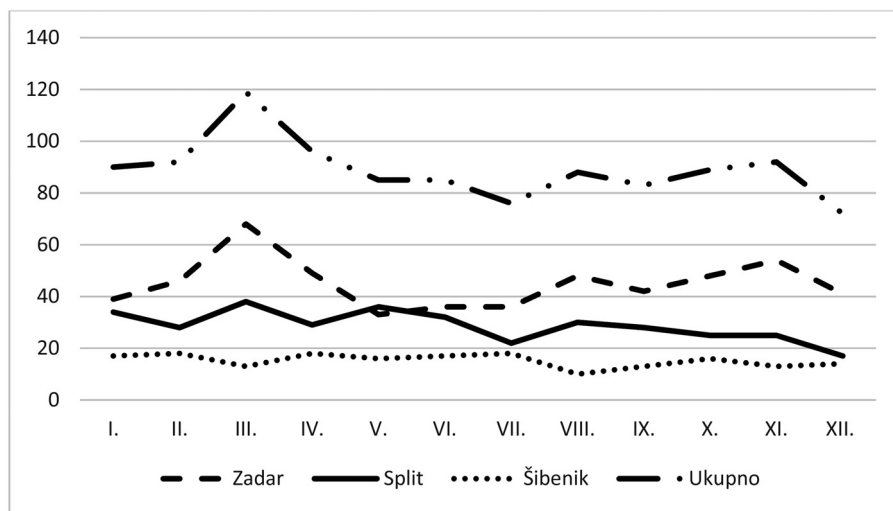
Travanj	49	29	18	96
Svibanj	33	36	16	85
Lipanj	36	32	17	85
Srpanj	36	22	18	76
Kolovoz	48	30	10	88
Rujan	42	28	13	83
Listopad	48	25	16	89
Studen	54	25	13	92
Prosinac	41	17	14	72

Mjesečni broj zaprimljenih u Splitu kreće se od 70 djece u prosincu do 38 u ožujku. U šibenskom zavodu mjesečno je primano od 10 do 18 nahoda, a u zadar-skom je najmanje zaprimljeno 33, a najviše 54.

Grafikon 1. Godišnja raspodjela zaprimljene djece u nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Graph 1. Yearly distribution of children in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Grafikon 2. Mjesečna distribucija zaprimljene djece u nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Graph 2. Monthly distribution of children in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Zaprimljena djeca mogu se podijeliti s obzirom na stupanj institucionaliziranosti identiteta na one koje su majke predale nahodištima, bilo da su ih rodile u samoj ustanovi, bilo da su djeca donesena naknadno. Toj je djeci u maticama upisivano osobno ime koje im je nadjenula majka, koja je također upisivana, a dijete je nosilo njezino prezime. Druga skupina djece bili su nahodi u pravom smislu te riječi, tj. djeca nepoznatoga podrijetla, pronađena na ulici ili anonimno ostavljena u obrtaljci. Njima su nahodski službenici davali identitet (ime i prezime) koji je ponekad bio uvjetovan kalendarskim danom krštenja, kada bi djeca dobila ime po svecu, a iz njega bi ponekad nastala izvedenica koja bi se koristila kao prezime (primjerice Baldasar Baldić kršten 6. siječnja).

3.2. Djeca koju su nahodištima predale majke

Djeca predana nahodištu kojima je poznat identitet majke dijele se na onu rođenu u nahodištu i onu rođenu izvan ustanove. U drugom slučaju majka je predavala dijete uz upis njezina identiteta u nahodsku dokumentaciju. Za većinu upisanih u sva tri nahodišta nije utvrđena lokacija poroda (u zavodu ili izvan) zbog nekonsistentnoga vođenja dokumentacije. Ukupan broj djece koja su predana u tri predmetna nahodišta nakon rođenja uz upisani identitet majke bio je 670 (57,82%). Polovica je dana na skrb u Zadar, tj. njih 318 (51,53%). Skoro trećina (29,8%) smještena je u splitsku Kuću milinja, a u šibensku 115 (18,63%).

Tablica 3. Godišnja raspodjela djece poznatoga podrijetla predana na skrb nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Table 3. Yearly distribution of children of known origin in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

<i>Mjesto</i>	<i>1886.</i>	<i>1887.</i>	<i>1888.</i>	<i>1889.</i>	<i>1890.</i>	<i>1891.</i>	<i>1892.</i>	<i>Ukupno</i>
<i>Zadar</i>	42	36	53	55	36	54	42	318
<i>Split</i>	29	28	30	28	18	25	26	184
<i>Šibenik</i>	19	22	13	22	10	14	15	115
<i>Ukupno</i>	90	86	96	105	64	93	83	617

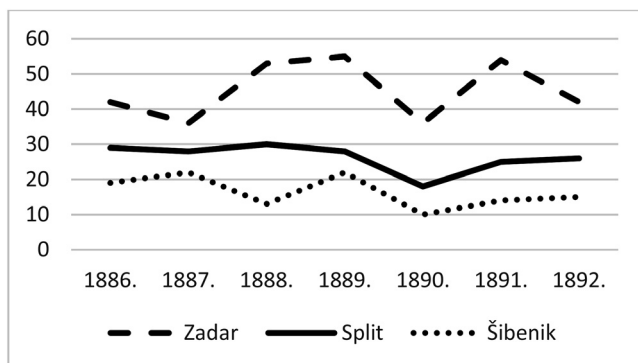
Grafički prikaz godišnjih zaprimanja djece s tim stupnjem poznatosti identiteta konzistentno prati pad odnosno porast brojnosti ukupnoga broja nahodske djece. Tijekom 1886. godine predano je 90 djece, a iduće godine četvero manje. Već 1888. brojka raste na 96, a 1889. na 105 zaprimljenih. Bilježi se nagli pad 1890. godine, kada ih je tek 64. Brojka raste iduće godine s 93, a 1892. godine u dalmatinska nahodišta majke su predale 83 djece.

Tablica 4. Mjesečna distribucija djece poznatoga podrijetla predane na skrb nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1891.

Table 4. Monthly distribution of children of half-known origin in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

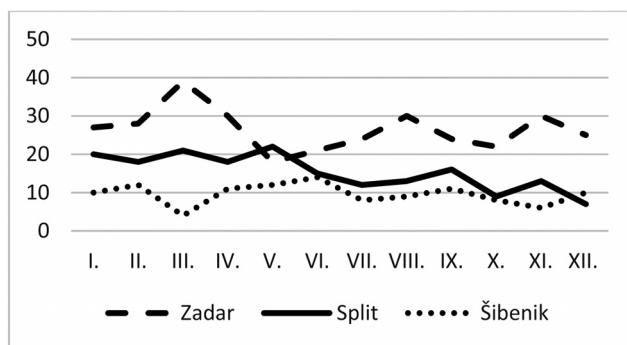
<i>Mjesec</i>	<i>Zadar</i>	<i>Split</i>	<i>Šibenik</i>	<i>Ukupno</i>
<i>Siječanj</i>	27	20	10	57
<i>Veljača</i>	28	18	12	58
<i>Ožujak</i>	39	21	4	64
<i>Travanj</i>	30	18	11	59
<i>Svibanj</i>	18	22	12	52
<i>Lipanj</i>	21	15	14	50
<i>Srpanj</i>	24	12	8	44
<i>Kolovoz</i>	30	13	9	52
<i>Rujan</i>	24	16	11	51
<i>Listopad</i>	22	9	8	39
<i>Studen</i>	30	13	6	49
<i>Prosinac</i>	25	7	10	42

Mjesečna distribucija pokazuje da je tijekom siječnja u razdoblju od 1886. do 1892. godine u splitsko, šibensko i zadarsko nahodište ušlo 57 šticećenika. U veljači ih je primljeno 58, a u ožujku 64, što je mjesečni maksimum. Travanj bilježi pad (59), koji se nastavlja u svibnju (52), lipnju (50) i srpnju (44). Povećan je broj primanja šticećenika u kolovozu (52) i rujnu (51). Minimum je ostvaren u prosincu, kada ih je pod zaštitu došlo tek 39.

Grafikon 3. Godišnja raspodjela djece poznatoga podrijetla predana na skrb nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Graph 3. Yearly distribution of children of known origin in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Grafikon 4. Mjesečna distribucija djece poznatoga podrijetla predane od na skrb nahodištima u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1891.

Graph 4. Monthly distribution of children of half-known origin in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Godišnja i mjesečna distribucija pojedinih nahodišta prate porast i pad zaprimljenih šticenika zbrojne statistike, izuzev mjeseca svibnja, kada splitsko nahodište brojčano nadmašuje zadarsko.

3.3. Nahodi, tj. djeca nepoznatoga podrijetla

Ostavljena djeca nepoznata podrijetla, tj. nahodi su činili 38,64% sveukupnoga broja štice djece u tri dalmatinska nahodišta. Od njih 403 u Zadru ih je zbrinuto 44,17%, Splitu 39,70% i Šibeniku 16,13%. U sva tri nahodišta 1886. godine zaprimljeno je 58 nahoda. Broj djece na skrbi raste iduće godina, kada ih je pod nadležnost ustanove došlo 68, što je maksimum promatranoga šestogodišnjega razdoblja. Već je 1888. zaprimljeno tek 55, a 1889. godine 54 djece. Godine 1890. tri spomenute institucije primaju 55 novorođenčadi, a 1891. brojka raste na 66

novozbrinutih. Minimum je ostvaren 1892. godine sa smo 48 zbrinute djece. Zadarско nahodište očekivano brojnošću nadmašuje druga dva u godišnjem broju zaprimljenih tijekom većine promatranoga razdoblja, izuzev 1888. i 1891. godine, kada najviše nahoda zbrinjava splitska ustanova.

Tablica 5. Godišnja raspodjela zaprimanja djece nepoznatoga podrijetla — nahodi u nahodištu u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Table 5. Yearly distribution of admittance of children of unknown origin—foundlings in foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Mjesto	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	1891.	1892.	Ukupno
Zadar	31	33	22	21	24	26	21	178
Split	22	22	25	18	20	33	20	160
Šibenik	5	12	8	15	11	7	7	65
Ukupno	58	67	55	54	55	66	48	403

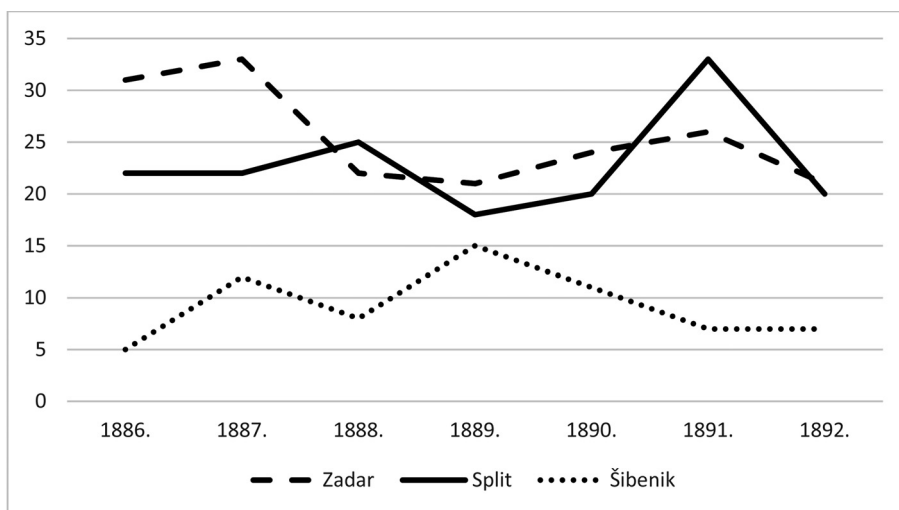
U siječnju je 30 ostavljene djece pronašlo zaštitu u ustanovi, a u veljači jedno manje. Broj zaprimanja raste u ožujku (48), a pada u travnju (31), te ostaje relativno konstantan tijekom svibnja (30), lipnja (32), srpnja (31), kolovoza (33) i rujna (28). Nagli je porast u listopadu, kada je 49 nahočadi pronašlo zaštitu. U studenom ih je primljeno 35, a u prosincu 27.

Tablica 6. Mjesečna distribucija zaprimanja djece nepoznatoga podrijetla — nahoda u nahodištu u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Table 6. Monthly distribution of children of unknown origin—foundlings admitted into foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

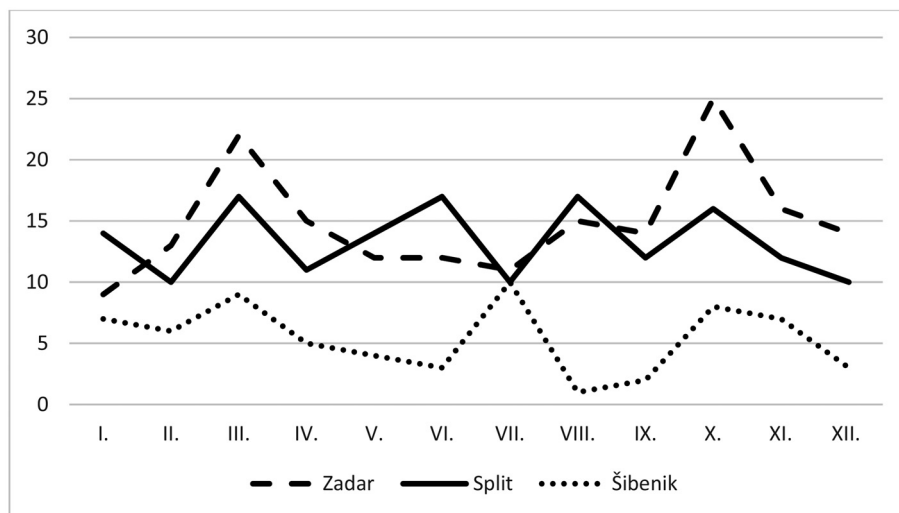
Mjesec	Zadar	Split	Šibenik	Ukupno
Siječanj	9	14	7	30
Veljača	13	10	6	29
Ožujak	22	17	9	48
Travanj	15	11	5	31
Svibanj	12	14	4	30
Lipanj	12	17	3	32
Srpanj	11	10	10	31
Kolovoz	15	17	1	33
Rujan	14	12	2	28
Listopad	25	16	8	49
Studen	16	12	7	35
Prosinac	14	10	3	27

Splitski nahodski službenici tijekom siječnja, svibnja, kolovoza primili su najviše štíćenika nepoznata podrijetla. Tijekom ostalih mjeseci brojčano dominira zadarsko nahodište. Valja istaknuti mjesec srpanj, kada su brojke triju ustanova relativno ravnomjerno rasporedene (Split i Šibenik po 10, a Zadar 11 nahoda).

Grafikon 5. Godišnja raspodjela djece nepoznatoga podrijetla — nahoda primljenih u nahodištu u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Graph 5. Yearly distribution of children of unknown origin–foundlings admitted into foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

Grafikon 6. Mjesečna distribucija zaprimanja djece nepoznatoga podrijetla — nahoda u nahodišta u Splitu, Šibeniku i Zadru 1886.–1892.

Graph 6. Monthly distribution of children of unknown origin–foundlings admitted into foundling homes in Split, Šibenik and Zadar 1886–1892

U Splitu je u promatranom razdoblju od ukupnoga broja djece bilo zbrinuto 53,49% onih kojima je bila poznata majka, a čak 46,51% štićenika su činili nahodi. Nije ubilježeno ni jedno zakonito dijete. U zadarsko je nahodište u šestogodišnjem razdoblju od ukupnoga broja djece njih 59,11% predano od majke, a 33,09% su činila napuštena djeca nepoznatoga podrijetla. Bilo je 7,81% zakonitih, tj. novorođenčadi kojima su poznata oba roditelja. Šibenski nahodski službenici od ukupnoga su broja prihvaćene djece imali najviši udio onih koje su donijele majke (62,84%). Nahodi su činili 35,52%, a u ustanovi je rođeno troje zakonite djece, tj. 1,64% ukupnoga broja za koje se je skrbrilo.

3.4. Spolna raspodjela

U predmetna tri nahodišta od 1886. do 1892. godine zavedena su 543 dječaka (50,89%) i 524 djevojčice (49,10%). U Zadru je bilo 288, u Splitu 160, a u Šibeniku 25 dječaka. Djevojčica je u zadarskom nahodištu zabilježeno 252, a u šibenskom i splitskom 88, odnosno 184. Spolna raspodjela po nahodištima bila je sljedeća: Zadar (53,33% dječaka i 46,67% djevojčica), Split (46,51% dječaka i 53,49% djevojčica) i Šibenik (51,91% dječaka i 48,09% djevojčica). Evidentno je da je jedino u Splitu bilo više djevojčica nego dječaka. Spolna raspodjela splitskih nahoda u većem vremenskom periodu (1877.–1892.) potvrđuje veći broj zaprimljenih djevojčica. U petnaestogodišnjem razdoblju omjer je bio 52,74% naprama 47,26% (Mišur, 2021, 208).

4. Komparativna analiza statistike splitskoga nahodišta iz različitih izvora (1886.–1892.)

Sačuvana su dva izvora podataka s imenima i osnovnim podatcima splitskoga nahodišta. Prvo je matična knjiga krštenih, a druga je knjiga nahoda. Za razliku od matice krštenih, u knjizi nahoda upisani su podatci o udomljavanju, tj. imena udomitelja, mjesto u kojem žive i datum napuštanja ustanove. Usporedba statistike dvaju izvora pokazuje vjerodostojnost nahodskih matica.

Tablica 7. Godišnja raspodjela zaprimljene djece u splitskom nahodištu prema matici krštenih i knjizi nahoda 1886.–1892.

Table 7. Yearly distribution of children admitted into the Split Foundling Home based on the Baptismal Register and the Foundling Register 1886–1892

Izvor	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	1891.	1892.
<i>Matica krštenih</i>	51	50	55	46	38	58	46
<i>Knjiga nahoda</i>	94	93	92	86	81	102	92
<i>Razlika</i>	43	43	37	40	43	44	46

U matičnu knjigu krštenih upisano je 344 djece, a u knjizi nahoda njih 640. Evidentna je bitna razlika u broju primljenih šticećenika dvaju izvora od 296 djece. U maticu krštenih upisano ih je tek 53,55%. Usporedba po godinama pokazuje da se udio upisanih u oba izvora kreće od 46,91% (1890.) do 59,78% (1888.). Mjesečna raspodjela ukazuje na to da se udio dvostruko evidentiranih kretao od 39,53% u prosincu do 61,82% u siječnju.

Tablica 8. Mjesečna distribucija zaprimljene djece u splitskom nahodištu prema matici krštenih i knjizi nahoda 1886.–1892.

Table 8. Monthly distribution of children admitted into the Split Foundling Home based on the Baptismal Register and the Foundling Register 1886–1892

<i>Mjesec</i>	<i>Matica krštenih</i>	<i>Knjiga nahoda</i>	<i>Razlika</i>
Siječanj	34	55	21
Veljača	28	46	18
Ožujak	38	72	34
Travanj	29	56	27
Svibanj	36	60	24
Lipanj	32	53	21
Srpanj	22	43	21
Kolovoz	30	56	26
Rujan	28	53	25
Listopad	25	55	30
Studen	25	48	23
Prosinac	17	43	26

Usporedba mjesečne distribucije predmetnoga šestogodišnjega razdoblja s razdobljem od 1877. do 1892. godine pokazuje u širem i u užem razdoblju nagli rast u ožujku i nagli pad u kolovozu. Evidentne su i određene razlike. Tako petnaestogodišnje razdoblje bilježi rast u veljači, a šestogodišnje pad. Tijekom ostatka godine mjesečna distribucija tijekom 1886.–1892. prati krivulju kretanja broja djece u periodu 1877.–1892.

Zaključak

Dalmatinska su nahodišta krajem 19. stoljeća bile jedine institucije takvoga tipa u Austro–Ugarskoj Monarhiji. Na temelju matica krštenih provedena je komparativna analiza statistike zaprimljene djece u nahodišta u Splitu, Šibeniku i Zadru. Predmetno razdoblje koje je obuhvatila analiza bilo je od 1886. do 1892. godine, kao jedino razdoblje u kojem su dostupni podaci za tri navedene ustanove. Kroz tri zavoda prošlo je ukupno 1.067 djece. Tijekom šestogodišnjega raz-

doblja u zadarskom nahodištu zaklonište je pronašlo ukupno 540 novorođenčadi (50,61%). Splitsko nahodište je zaprimilo 344 ili 32,24%, a šibensko 183, što je 17,15% ukupnoga broja djece. Godišnji zbroj zaprimljene djece sva tri nahodišta kretao se je od minimalnih 123 (1890.) do 171 (1889.) Najmanje djece primljeno je u prosincu, a najviše u ožujku. Analiza je potvrdila hipotezu da je zadarsko nahodište bilo najveće u Dalmaciji, odnosno da je zaprimilo najveći broj djece u promatranom razdoblju.

Djeca koju su u nahodište osobno predale majke činila su 57,82% ukupnoga broja štićenika, tj. bilo ih je 670. Polovica je predana u Zadar, tj. njih 318 ili 51,53%. Skoro trećina (29,8%) zaprimljena je u splitsko nahodište, a u šibensku 115 (18,63%). Nahodi, tj. štićenici nepoznatoga podrijetla činili su 38,64%. Riječ je o 403 djece. U Zadru ih je primljeno 44,17%, Splitu 39,70% i Šibeniku 16,13%. Veći udio zbrinute djece predanih od majki, odnosno poznatoga podrijetla, nego nahoda, posve nepoznata podrijetla, pokazuje da se te ustanove u današnjoj literaturi neopravdano zovu nahodištima te bi se trebao rabiti naziv koji pobliže opisuje njihovu funkciju, brigu za napuštenu djecu.

Minimum zaprimljenih nahoda ostvaren je 1890., a maksimum 1889. godine. Mjesečna distribucija pokazuje najveći broj novih nahoda u ožujku, a najmanji u prosincu. U splitskom je nahodištu, za razliku od drugih dvaju, veći udio nahoda nego djece koju su u nahodište predale majke. Spolna raspodjela u tri predmetna nahodišta od 1886. do 1892. godine bila je ujednačena. Zavedena su 543 dječaka (50,89%) i 524 djevojčice (49,10%). U Zadru i Šibeniku bilo je više dječaka, a u Splitu djevojčica.

Anomalije statistike djece splitskoga nahodišta (veća zastupljenost napuštenih djevojčica i djece nepoznatoga podrijetla) mogu biti pokazatelj karakteristika društva iz kojega dolaze. U sredinama s većim stupnjem patrijarhalnosti izvanbračna djeca društveno su neprihvatljivija, stoga bi u takvim društvima udio napuštene djece nepoznatoga podrijetla trebao biti viši. Također, veći udio ženske djece ukazuje na mogućnost većega stupnja spolne diskriminacije, što je opet potvrda teze o patrijarhalnijoj sredini. Većina djece u splitskom nahodištu potjecala je iz gradske okolice, stoga su te nahodske anomalije vjerojatno odraz višega stupnja društvene patrijarhalnosti u splitskom zaleđu nego u zadarskoj i šibenskoj okolici.

Testirana hipoteza o uskladenosti dvostrukoga vođenja nahodske evidencije u splitskom nahodištu pokazala se je netočnom. U matici krštenih upisano je tek 53,55% djece upisane u knjizi nahoda. Brojčana razlika dvaju arhivskih izvora pokazuje da analiza upisa novozaprimljene djece u nahodskim maticama može biti samo kvalitativna, a nikako kvantitativna.

Literatura

- Bertoša, Mislava (2004). *Djeca iz obrtaljke: Nametnuto ime i izgubljeni identitet (imena i prezimena nahoda u XIX. stoljeću)*. Zagreb: Profil.
- Brisky, Livia (2009). Splitsko nahodište. *Paediatrica Croatica*, 53(1), 12–17.
- Devetak, Vojko (1983). *Sveti križ u Docu*. Šibenik: Šibenska biskupija.
- Jelić, Roman (1963). Zadarsko nahodište. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 10, 213–289.
- Kralj–Brassard, Rina (2013). *Djeca milosrđa: Napuštena djeca u Dubrovniku od 17. do 19. stoljeća*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Kralj–Brassard, Rina (2020). *Dubrovačko nahodište i njegovi šticenici (1818–1908)*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Machiedo, Jerko (1933). *Pedeset godina šibenske bolnice: Spomen–knjiga o pedesetgodinji–ci Banovinske bolnice u Šibeniku 1883–1933*. Šibenik: s. l.
- Mišur, Ivo (2018). Kraljeva dica u Vrlici. *Anali za povijest odgoja*, 15–16(39–40), 87–94.
- Mišur, Ivo (2021). Djeca iz splitskoga nahodišta 1877.–1892. *Obnovljeni Život*, 76(2), 203–218.
- Novak, Grga (1978). *Povijest Splita III*. Split: Čakavski sabor.
- Pasini, Josip (1958). Historijat bolnice u Šibeniku. *Liječnički vjesnik*, 9–10, 458–464.
- Perović, Slavko (2005). Roman Jelić i nahodišta. *Medica Jadertina*, 35(supl.), 17–20.
- Rogošić, Andrea; Luketin Alfirević, Antonia (2014). Imena i prezimena splitskih nahoda u 19. stoljeću. *Folia onomastica Croatica*, 23, 209–241.
- Simunović, Katica (2004). Od dječjeg nahodišta do doma za djecu i mlade punoljetne osobe Maslina — prilog povijesti socijalne skrbi za djecu u Dubrovniku. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(3), 499–512.
- Škarica, Miloš (1961). Nahodišta i nahodi u Dalmaciji, s osvrtom na nahode u Zadru (1841.–1860.) i Šibeniku (1851.–1880). *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 8, 231–262.
- Škarica, Vjera (1928). Nahodišta u Dalmaciji. *Liječnički vjesnik*, 50(5), 663–671.
- Šupuk, Ante (1978). O matičnoj knjizi dubrovačkih nahoda i njihovim prezimenima (ab anno 1830–1852). *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 15–16, 321–356.

Arhivsko gradivo

- HR–DAST–179/700. Zbirka matičnih knjiga. [Državni arhiv u Splitu]
- HR–DAZD–2134. Zbirka matičnih knjiga. [Državni arhiv u Zadru]
- HR–MUŠ–M–2497. Zbirka Matičnih knjiga. [Matični ured u Šibeniku]

Statistics on Abandoned Children in the Foundling Homes of Split, Šibenik and Zadar according to Baptismal Records 1886–1892

Iva Mišur*, Ivo Mišur**

Summary

A comparative analysis of the statistics on children admitted into orphanages in Split, Šibenik and Zadar was carried out on the basis of Baptismal Registers. The relevant period covered by the analysis was from 1886 to 1892, the period for which data is available for all three of the above-mentioned institutions. A total of one thousand and sixty-seven children passed through three institutions. The Zadar Foundling Home took in 50.61%, Split 32.24% and Šibenik 17.15% of the total number of children. The annual total of children admitted to all three locations ranged from a minimum of one hundred and twenty-three (1890) to one hundred and seventy-one (1889). The fewest children were admitted in December, and the largest number in March.

Children who were personally handed over to the shelter by their mothers made up 57.82% of the total number of residents. Children of unknown origin accounted for 38.64%. The gender distribution in the three subject deposits from 1886 to 1892 was uniform. Five hundred and forty-three boys (50.89%) and five hundred and twenty-four girls (49.10%) were admitted. There were more boys in Zadar and Šibenik and more girls in Split.

The tested hypothesis on the compatibility of double entry into the Foundling Register in Split turned out to be incorrect. Only 53.55% of the children registered in the Foundling Register were registered in the Baptismal Register. The numerical difference between the two archival sources shows that the analysis entries of newly admitted children in the Foundling Registers can only be qualitative and not quantitative.

Keywords: abandoned children; foundling home; foundlings; Split; Šibenik; Zadar

* Iva Mišur, mag. praesc. educ. Address: Ladišina 15, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: iva.misur@gmail.com

** Ivo Mišur, mag. ing. m. e. Address: Ladišina 15, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: ivo.misur@gmail.com